

ÜSTÜN DÖKMEN

Çocuklara
ve Büyüklere
Masallar

Remzi Kitabevi

ÜSTÜN DÖKMEN (Prof. Dr.) 1954 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. İlk ve ortaokulu Erzurum'da, liseyi Ankara'da bitirdi. Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden lisans ve yüksek lisans derecesi aldı.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü'nde 1988'de doçent, 1994'te profesör oldu. "Küçük Şeyler" dizisini yazdı ve uzun yıllar televizyonlarda sundu. Dökmen'in çok sayıdaki bilimsel makalesinin yanı sıra, psikoloji ve kişisel gelişim alanında kitapları, ayrıca romanları, tiyatro eserleri, masal kitapları bulunmaktadır.

Üstün Dökmen'in yayınevimizden çıkan diğer kitapları:

İnceleme-Araştırma: *İletişim Çatışmaları ve Empati* (1994); *Sosyometri ve Psikodrama* (1995); *Varolmak Gelişmek Uzlaşmak* (2000); *Küçük Şeyler 1 – Deniz Kabukları* (2004); *Küçük Şeyler 2 – Suflürlü Yaşamlar, Tulumbacı Sendromu, Psikolojik Düğümler* (2006); *Küçük Şeyler 3 – Yaşama Yerleşmek* (2008); *Küçük Şeyler 4 – Eşitler Evi* (2009); *İnsanın Korunakları-1: Deriden Kültüre* (2010); *İnsanın Korunakları-2: Mimari* (Selcan Dökmen ile) (2011).

Roman: *Ladesçi* (2006); *Miyase'nin Kuzuları* (2009); *Kelebekler ve İnsanlar* (2011); *Kuzular Vadisi* (2012); *Metrestepe* (2013); *Menderes: Irmağın Gölgesi* (2015); *Yorgun Heykel* (2016); *Sağdıç* (2016).

Biyografi: *Uzaktaki Köyden Biri* (2019).

Şiir: *Ankara Destanı* (2014); *Toplu Şiirler* (2016).

Oyun: *Komşu Köyün Delisi/Nokta Nokta Hanım'ın Hayatı* (2010); *Otoyolda Piknik/Padişah-ı Hali Osman/Uluğ Bey* (2011); *Depremzâdeler Mahallesi/Pusulamı Ayarlar mısınız?* (2012); *Tangramım Nerede?/Pepe mi Sobe mi?/Duru'nun Yıldızları* (2013).

Çocuk: Duru ile Doruk dizisi: *Mevsimler* (2013); *Oyuncak Şehir* (2013); *Küçük Gezginler* (2015); *Piknikte...* (2015); *Hangisi Doğru?* (2018); *Köy Gezisi* (2018).

ÜSTÜN DÖKMEN

Çocuklara
ve Büyüklere
Masallar

Remzi Kitabevi

ÇOCUKLARA VE BÜYÜKLERE MASALLAR / Üstün Dökmen

© Remzi Kitabevi, 2023

Her hakkı saklıdır.

Bu yapının aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Sevrin Uysal

Kapak resmi ve iç resimler: Canan Barış

Kapak düzeni: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-2166-1

BİRİNCİ-İKİNCİ BASIM: Doğan Kitap, 2017-2019

ÜÇÜNCÜ BASIM: Remzi Kitabevi, Ocak 2024

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi

4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul

Sertifika no: 44903 / Tel (212) 629 0615

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Masalların Gerçeği.....	9
Küçük Matruşka Nereye Gitti?	15
Hırsız Saksakağan Mahkemede	33
Sümüklüböcek, Anasına Babasına Karşı Gelen ve Tükürük Köftesi.....	49
Yalnız Ağaç.....	59
İnternet Bağımlısı Fil Yavrusu.....	69
İnatçı Eşek Anırlı	79
Havcan ve Ailesi	87
Yemek Yemeyen Yavru Sincap.....	109
Ciğer Yemeyen Miyavcan ile Mavcan.....	121

*Bütün masalların
en gerçeğini bana verdiği için
Zehra'ya...*

Ö N S Ö Z

Masalların Gerçeği

Masalları sınıflamak istediğimizde öne çıkan iki tür vardır; anonimler ve yazarı belli olanlar. Türk Halk Masalları ve Grimm Masalları birinci gruba girer, Andersen Masalları ise ikinci gruba.

Tüm masalarda, özellikle anonim olanlarda, estetik yapının yanı sıra bir de eğitsel yapı vardır. Bunlarda, genelde güzel, büyümlü bir dünyadaki olaylar anlatılırken aynı zamanda dinleyiciye/okuyucuya, âdetâ “Hazır sırası gelmişken” mantığıyla yaşamda işine yarayacağına inanılan birtakım eğitsel iletiler sunulur. “Bunların modası geçmiş” diyerek eski resimlerin, minyatürlerin üzerinde değışiklik yapmamız yanlışır. Benzer şekilde geçmişte söylenmiş halk masallarını bugün değıştirmeye veya “Fazla eğitsel” diye eleştirmeye hakkımız yoktur. Onlar, gelenekleri günümüze taşıyan, edebî, antropolojik birer belgedir.

Anonim masalarda olayların geçtiği dünya gerçeküstü olsa da masala yerleştirilmiş eğitsel iletiler gerçektir, en azından o gün için gerçekçidir. Özellikle Doğu kültürlerinde ortaya çıkmış anonim masalların ana amacı, çocuklara, onların hoşlanacakları büyümlü bir sahnede, yetişkinlerin hoşlandıkları birtakım toplumsal değerleri aktarmaktır.

Yazarı belli masallar ise çoğunlukla belirgin bir eğitsel ileti vermek yerine, estetik kaygılar taşıyan bir edebiyat türüdür. Elinizdeki masal kitabı ise galiba eğitsellik açısından söz konusu iki masal türü arasında yer almaktadır; kitaptaki masalarda, bazen küçük küçük bazen büyük büyük eğitsel iletiler verilmektedir. Bu iletilerde, insan davranışları sorgulanmakta, irdelenmekte, günümüzde geçerli olan birtakım toplumsal değerler sunulmaktadır.

Şüphesiz ki yazarı belli bir masal da okuyucusuna, dinleyicisine belirli eğitsel iletiler verebilir. Ancak yazarlar bu iletilerin altını kalın bir kalemle çizmemeli, okuyucusunun gözüne, zihnine sokmaya çalışmamalıdır. Masaldaki eğitsel ileti estetiğin çok da fazla önüne geçmemelidir.

Bazı masal kuramcıları, “Masalı yazan ya da anlatan, masaldaki eğitsel iletinin altını kendi yorumuyla gereğinden fazla çizmemeli, masalı ahlak dersine çevirmemeli” der. Ben bu görüşü, “Masal yazarı veya anlatıcısı, masalını anlatırken şekeri pastadan çıkarıp çocuğun eline ayrıca vermemeli, şeker pastanın içine sinmiş olmalı” şeklinde ifade etmek istiyorum. Biz yetişkinler bunu becerdiğimizde, masalın hem edebî hem de eğitsel değerine saygı göstermiş oluruz.

Elinizdeki masallarda eğitsel ve estetik çizgileri tam olarak kaynaştırabilirdim mi, bilemiyorum. Dilerim kaynaştırabilmişimdir.

Adından da anlaşılacağı üzere elinizdeki masal kitabında, hem çocuklara hem de yetişkinlere hitap edildiği iddia edilmektedir. Bu mümkün mü? Sanırım mümkündür. *Küçük Prenses* gibi, *Guliver* gibi kimi masal kitapları, aynı anda hem çocuklara hem yetişkinlere hitap eder niteliktedir.

Çocuklar nasıl ki zamanla gelişip birer yetişkine dönüşür, masallar da âdeta buna benzer bir tarzda, zamanla hayal ürünü olmaktan çıkıp gerçek dünyanın –fiziksel dünyanın– bir parçası olurlar. En azından masallar, gerçek dünyadaki birtakım gelişmelerin habercisi, öncüsü olurlar. Bu konuda birkaç örnek vermek isterim:

Jules Verne’in birçok romanı, yazıldığı günlerde sadece bir masalken ilerleyen yıllarda yaşamın basit bir parçası oldu.

Bir Eskimo masalına göre bir genç Eskimo, Ay’ı yeryüzüne indirmek, küçük parçalara bölüp aydınlatсын diye iglolara dağıtmak için çok uğraşmış ama becerememiş. Bu masaldaki görünür ileti, “Olmayacak işlere kalkışmayın” şeklinde olabilir fakat biz bugün insanın bu dünyada hayal edip de yapamayacağı bir iş olmadığını görüyoruz. Bir insan tek başına Ay’ı yeryüzüne indiremez; ancak binlerce insan, yüzlerce yıl uğraşp Ay’ı yeryüzüne indirmiştir. Bugün dünyada Ay’dan gelmiş taşlar var ve geceleri milyonlarca ev bir şekilde, örneğin elektrikle aydınlatılıyor.

Ünlü masallardan *Uçan Halı* var. İlk anlatıldığında imkânsız olan bu olay da bugün gerçekleşmiştir. Uçaklarda halılar var bugün. En azından yanınıza ufak bir halı alıp uçakta üzerine oturabilirsiniz ve uçan bir halıya binmiş olursunuz.

Bir zamanlar saçma görünen Alaaddin’in sihirli lambası da günümüzde sanırım internete dönüştü. Alaaddin, sihirli lambasından bir şey istediğinde, lamba, dünyanın uzak bir köşesinde de olsa o şeyi getiriyordu. Şimdi bu işi internet yapıyor.

Bu arada insanları görünmez kılan pelerin efsanesi de galiba gerçekleşmek üzere veya gerçekleşti de görünmez olduğu için göremiyoruz.

Kısacası insanlar, birtakım yenilikleri, başlangıçta olmaz görünen şeyleri önce masalarda hayal ediyorlar, sonra da bu hayaller zaman içinde gerçeğe dönüşüyor. Bu durumda bir çocuğun hayal dünyası ile bir yetişkinin hayal dünyası arasında önemli bir fark bulunmadığını, bir masalın hem çocuklara hem yetişkinlere yönelik olabileceğini ileri sürebiliriz.

1960'lı yıllarda bazı kuramcılar, masal türünün yakında tarihe karışacağını söylediler. Bu görüşün doğruluğundan kuşku duymuştum. Nitekim az sonra hem çocukların hem yetişkinlerin ilgi odağı olan *Yüzüklerin Efendisi*, *Harry Potter* gibi romanlar ortaya çıktı. Çocuklar için veya hem çocuklar hem yetişkinler için söylenecek masalların geleceğin dünyasında varlığını sürdüreceğine inanıyorum.

Bu düşüncelerden yola çıkarak elinizdeki kitabın hem çocuklara hem de yetişkinlere yönelik olmasını istedim. Ben çocukken masal kitaplarını, özellikle resimli olanlarını çok sevdim; hâlâ öyleyim. Yaşınız kaç olursa olsun sizin de tüm masalları ve bu kitaptaki masalları sevmenizi diliyorum.

Küçük Matruşka Nereye Gitti?

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, pireler berber, develer tellal iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken ya da daha doğrusu pireler berber, horozlar tellal, develer vagon iken, çocuğum benden daha yaşlı olmuşken masallar gerçek, gelecek geçmiş oldu birden.

Siz, “Nasıl olur, ben anamın babamın beşiğini nasıl sallarım?” diye düşünürken size bir ipucu vereyim: Einstein’ın Görelilik Kanunu (eskiden kuramdı) vardır hani, bir astro-not uzayda çok hızlı şekilde on yıl gitse, on yılda da dönse gemisinde, yirmi yıl geçmiş, yirmi doğum günü kutlamış olur kendince. Dünyaya döndüğünde ise geride bıraktığı on yaşındaki çocuğunu, otuz değil seksen doksan yaşında bulabilir, onun elini öpebilir. Çünkü bir sistem, hızlı gittiğinde zamanı yavaş, yavaş gittiğinde ise zamanı hızlı ilerler bu evrende. Sonuç olarak zamanda geçmişe veya geleceğe gitmek mümkündür. Belki de o eski tekerlemede, “Ben annemin beşiğini tıngır mıngır sallarken” diyen nineler, farkında olmadan zamanda yolculuk yapılabileceğini sezinlemişlerdi.

Eski bir tekerlemeyle başladık söze, çabucak geldik günümüze. Eskiye saygımız var şimdi; ancak fazlaca da rağbet ge-

rekmez eskiye. Hani ne demiş nineler dedeler, “Eskiye rağbet olsa bitpazarına nur yağardı” diye. İşte öyle.

Neyse lafı uzatmayalım; uzun laf dinleyeni, uzun cümle okuyanı bezdirirmiş.

Günlerden bir günde bir matruşka ailesi varmış Ayçaların evinde.

Matruşka denen oyuncakta, küçükten büyüğe dizilen yuvarlak kafalı beş altı tahtadan bebek vardır. Üzerlerine insan ya da hayvan resimleri çizilmiş olan bu küçük bebekler, küçükler büyükler içine girecek şekilde iç içe yerleştirilir. Dışarıdan baktığınızda büyükçe tek bir matruşka görürsünüz, ancak onun içinde, boyutları giderek küçülen birbirine benzer dört beş matruşka daha vardır.

Ayça o gün matruşkalarıyla oynamak istedi; onları çıkarıp pencerenin önüne yan yana dizdi. En başa baba matruşka Bada’yı, yanına anne matruşka Meli’yi, yanına abla matruşka Cana’yı, sonra ailenin erkek çocuğu Kaya’yı, en sona da ailenin en küçüğü Mini’yi yerleştirdi.

Pencere açıldı.

O gün hava çok güzeldi.

Çok güzeldi o gün hava.

Bahçedeki dallarda, çitin üzerinde, çatının altında kuşlar vardı. Serçeler, kızılkuşuklar, kumrular hepsi bir ağızdan, bir avaz, avaz avaz ötüyordu.

Ayça kuşların çıkardığı sesleri dinledi. Ayça, on yaşında, yanakları çilli, saçı fiskiyeli bir kızdı; bütün çocuklar kadar güzeldi. Mandolin kursuna gitmişti, şimdi de piyano çalmayı öğreniyordu. Ne zaman bir kuş sesi duysa çıkardığı sesin hangi nota olduğunu anlamaya çalışırdı.

Her sesin mutlaka belli bir adı olmalıydı. Do mu, re mi, yoksa sol mu? Ya da la bemol, fa diyez falan da olabilirdi. Yine kulak kabarttı Ayça ancak bilemedi. Daldaki serçeğe seslendi:

“Günaydın, ben Ayça. Az önce hangi notalarla öttünüz?”

Serçe, Ayça’ya anlamsız gözlerle baktı.

“Ben notasız öterim, nota bilmem” dedi.

“Ben notasız çalamam. Sen notasız nasıl ötüyorsun?”

“Biz kuşlar, kulaktan öğrendiğimiz şarkıları öteriz. Galiba bazı insan şarkıcılar da nota bilmeden kulaktan öğreniyorlarmış şarkıları. Biz de öyle. Sonra biz nota falan taşıyamayız yanımızda. Kulaktan öğrenmesek ne olurdu hâlimiz?”

“Haklısın tabii, metot kitabı ağır gelir size.”

“Dedem ile ninem kendi büyüklerinden kulaktan öğrenmişler, irticalen ötmüşler. Ben de annemden, babamdan kulaktan öğrendim, irticalen ötüyorum şimdi.”

Ayça, “İrticalen ötmek ne demek?” diye sordu. Serçe, “Doğaçlama” diye cevapladı.

Sonra Ayça, annesi Aysu Hanım’ın yanına mutfığa gitti. Aysu Hanım tavada soğan kavuruyordu. Kavrulmuş soğan kokusu mutfığa yayılmıştı. Ayça’nın karnı guruldadı, kendini, boş bir tabak kadar aç ve heyecanlı hissetti.

Ayça, “Anneciğim ne pişireceksin?” diye sordu. Annesi, “Patates veya karnabahar pişirmeyi düşünüyorum. Sen hangisini istersin?” dedi. Ayça, “Anneciğim karnım çok acıktı, sana zahmet karnabahar pişir de karnımda bahar bayram olsun” dedi. Annesi güldü. Çok güzel bir karnabahar pişirecekti.

Ayça matruşkalarıyla oynamak için odasına döndü. Anne matruşka Meli ağlıyordu.

Ayça'yı görünce gözyaşları arasında, "Başımıza gelenlere bak Ayça, Mini evden kaçtı; alıp başını gitmiş. Bir yerlere gitmesin diye sürekli göz kulak oluyorduk, gözümüzü üzerinden eksik etmiyorduk. Ama kaşla göz arasında kaçıp gitmiş. Bizi terk etti" dedi.

Evet, Mini evden gitmişti.

Evden gitmişti Mini.

Şimdi onu arayıp bulmak gerekiyordu.

Mini'nin annesi ve babası çok kaygılıydılar; ancak ablası Cana ile ağabeyi Kaya üzülmüş görünmüyorlardı. (Söylemek istemezdim ama galiba kardeşler arasında kıskançlık vardı. Cana ile Kaya küçük kardeşleri Mini'yi kıskanırlardı.)

Kaya, "Anne öğle yemeğini ne zaman yiyeceğiz?" diye sordu.

Onun bu tasasız hâli annesi Meli Hanım'ı çok kızdırdı.

"Bak sen şuna, kardeşi kaçıp gitmiş, biz kaygılar içindeyiz, onun aklı yemekte" dedi ve Kaya'nın kulağını çekmek istedi. Ancak matruşkaların kafalarında birer kulak çıkıntısı olmadığı için çekemedi; sadece oğlunun kafasındaki kulak resmini itiştirebildi.

Öte yandan Ayça, "Benim küçük arkadaşım evden kaçtı; demek ki beni sevmiyormuş, artık onu hiç göremeyeceğim" diye ağlamaya başladı. Baba Bada, "Ağlamayın, ağlarsak geri dönmez. Ne yapacağımıza karar verelim ilk önce" dedi.

Mini'nin ağabeyi Kaya, "Gazeteye, 'Mini annen çok hasta, eve dön' diye ilan verelim" dedi.

Bada, "İşe yaramaz oğlum, kardeşinin okuması yazması yok. En iyisi belediyeye söyleyelim, anons etsinler."

Masallarda gerçekler, gerçeklerde ise inanılmaz Şeyler vardır.

Bir ocuk ile bir yetişkinin hayal dünyası arasında önemli bir fark yoktur. Hem ocuklar hem yetişkinler için söylenecek masallar geleceğin dünyasında varlığını sürdürecektir.

Eğitsellik açısından yazarı belli olan ve belli bir ileti vermek isteyen iki masal türü arasında yer alan bu kitapta, insan davranışları sorgulanmakta, irdelenmekte, günümüzde geçerli olan birtakım toplumsal değerler sunulmaktadır.

Üstün Dökmen, ocuklara ve Büyüklere Masallar'da, sadece kklere hitap etmiyor, büyüklerin de içindeki çocuğu harekete geçirip yetişkinler olarak dersler çıkarmalarının yolunu açıyor.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-2166-1

9 789751 421661

KDV'den muaftr